

Europese banenmonitor 2019: verschuivingen in de werkgelegenheids- structuur op regionaal niveau

Inleiding

Er zijn steeds meer aanwijzingen dat de economische verschillen tussen de regio's binnen dezelfde EU-lidstaten toenemen. Sommige regio's, in het algemeen hoofdstedelijke regio's en grootstedelijke centra, doen het veel beter dan andere regio's. Als deze verschillen niet worden aangepakt, kunnen zij de sociale en territoriale cohesie ondermijnen. De toenemende interregionale ongelijkheid is één factor die leidt tot teleurstelling over bestaande politieke systemen, waardoor de sociale banden die aan onze democratische stelsels ten grondslag liggen, verzwakken.

Dit verslag bevat een analyse van de verschuivingen in de werkgelegenheidsstructuren van de regio's van de EU. Door in kaart te brengen welke verschuivingen in de werkgelegenheid per beroep en per bedrijfstak plaatsvinden en hoe deze verschuivingen tussen regio's verschillen, kunnen beleidsmakers inzicht krijgen in de manier waarop structurele veranderingen bijdragen aan onevenwichtige regionale groeipatronen.

In de analyse worden de patronen van groei en afname van de werkgelegenheid in vier soorten regio's vergeleken: hoofdstedelijk, overig hoofdzakelijk stedelijk, tussenliggend en hoofdzakelijk landelijk. De analyse bestrijkt 130 regio's in de periode 2002-2017 in negen van de grotere lidstaten: België, Duitsland, Frankrijk, Italië, Polen, Spanje, Tsjechië, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. Deze regio's zijn goed voor bijna vier van de vijf werknemers in de EU.

Beleidscontext

Regio's nemen in de beleidsvorming van de EU een belangrijke plaats in, met name in het cohesiebeleid. Regio's zijn de territoriale basiseenheden voor de toepassing van beleid waar bijna een derde van de totale begroting van de EU aan wordt besteed. Tot dusver is de EU erin geslaagd de economische ongelijkheid tussen de lidstaten te verkleinen. De afgelopen 15 jaar heeft een

combinatie van een inhaalslag en regionaal beleid bijgedragen tot een snellere groei van het bbp per hoofd van de bevolking in de Midden- en Oost-Europese lidstaten, net zoals landen die eerder zijn toegetreden, zoals Ierland, Portugal en Spanje, in staat zijn gesteld economisch te convergeren met de lidstaten die de Europese Gemeenschap hebben opgericht.

In de afgelopen jaren is echter gebleken dat er in de economische ontwikkeling tussen de regio's in veel lidstaten een grotere kloof is ontstaan. Uit patronen van verkiezingsuitslagen valt op te maken dat dit een van de factoren is die voeding geeft aan de teleurstelling van EU-burgers over gevestigde politieke partijen en de snelle opkomst van populistische alternatieven die deze ontgoocheling aanwenden voor hun eigen electoraal gewin.

Hoofdconclusies

In alle negen lidstaten was de groei van de bevolking en de werkgelegenheid veel sterker in de hoofdstedelijke regio's dan in de andere soorten regio's van hetzelfde land. In 2002-2017 nam de werkgelegenheid in de hoofdstedelijke regio's met 19 % en elders met 10-12 % toe. Dit kwam tot uiting in een steeds groter aandeel in de nationale economische output. De grootstedelijke gebieden van Londen, Parijs en Stockholm waren goed voor ten minste 30 % van het bbp van hun land.

Hoofdstedelijke regio's onderscheiden zich in die zin dat het aandeel van de werkgelegenheid in de dienstensector er zeer hoog is. In deze regio's heeft de de-industrialisatie eerder en sneller plaatsgevonden dan in andere regio's. Dat er al vroeg een specialisatie in de dienstensector heeft plaatsgevonden, pakt gezien de moderne accentverschuiving naar een diensteneconomie gunstig uit. Bijna 75 % van de nationale werkgelegenheid en de economische output komt nu voort uit de dienstensector, maar in veel hoofdstedelijke regio's stijgt dit aandeel tot 85 % of meer.

In de negen lidstaten zijn de verschuivingen in de werkgelegenheid in het algemeen opwaarts (meer netto nieuwe werkgelegenheid in goedbetaalde banen), en is er tegelijkertijd sprake van een zekere mate van polarisatie (iets grotere groei van de werkgelegenheid in laagbetaalde banen dan in banen met een middelmatig loon). Toch lijken de hoofdstedelijke regio's een belangrijke vector van polarisatie op de arbeidsmarkt te zijn. In deze regio's is een onevenredig groot aandeel goedbetaalde, hooggekwalificeerde banen in kennisintensieve diensten te vinden, maar in de meeste hoofdstedelijke regio's is tijdens de analyseperiode ook het aandeel laagbetaalde banen toegenomen.

Ondanks de groeiende economische kloof tussen hoofdstedelijke regio's en andere regio's zijn er aanwijzingen dat de werkgelegenheidsstructuren op regionaal niveau convergeren in de richting van de gemiddelde Europese werkgelegenheidsstructuur. Zo is de snelle krimp van de landbouwsector in Polen in de afgelopen decennia en de daarmee samenhangende groei van de werkgelegenheid in de be- en verwerkende industrie en in het bijzonder de dienstensector een belangrijke aanjager geweest van opwaartse convergentie in die lidstaat. Tegelijkertijd worden de regio's in hetzelfde land in hun werkgelegenheidsstructuren ongelijker, terwijl de verschillen tussen de lidstaten ofwel afnemen ofwel hetzelfde blijven.

De landen en regio's waar de werkgelegenheid in de be- en verwerkende industrie het meest veerkrachtig is gebleken (Tsjechië, Polen en een aantal Duitse regio's) zijn die waar arbeid met een middelmatig loon het beste heeft standgehouden.

Beleidsadviezen

Hoewel de EU erin is geslaagd de economische verschillen tussen de lidstaten te verkleinen, is de sociale ongelijkheid blijven toenemen. Meer recent is de ongelijkheid tussen de regio's in de landen opgekomen als een publiek en politiek punt van zorg.

Overheidsinvesteringen, bijvoorbeeld in werkgelegenheid in openbare diensten, spelen een belangrijke rol bij het ondersteunen van een regionaal meer evenwichtige groei, aangezien banen in het onderwijs, de gezondheidszorg en het openbaar bestuur doorgaans bovengemiddeld worden betaald en geografisch beter zijn gespreid.

Als tegengif voor onevenwichtige regionale groei geldt regionale mobiliteit, waarbij personen worden aangemoedigd om zich van krimpregio's naar groeiregio's te verplaatsen. Het risico hiervan is echter dat de benadeelde regio's nog verder gaan achterlopen. De behoefte aan integratie is net zo groot voor de regio's als voor individuen en is zelfs nog nijpender voor de regio's die met achteruitgang van de industrie of ontvolking te kampen hebben.

Gezien de steeds digitalere – en in veel gevallen minder locatieafhankelijke – aard van veel werk is universele beschikbaarheid van hoogwaardige breedband een duidelijk voorbeeld van beleid dat kan bijdragen tot de verspreiding van arbeid. Hoogwaardige werkgelegenheid – vaak werk dat in beginsel op afstand of virtueel kan worden uitgevoerd – concentreert zich in de praktijk echter juist meer, en niet minder, in de grootstedelijke, en vaak hoofdstedelijke regio's. Connectiviteit kan weliswaar nuttig zijn, maar vormt mogelijk slechts een klein deel van het antwoord op het probleem van de regionaal onevenwichtige groei.

Het regionale beleid van de EU moet achtergebleven regio's blijven steunen zodat deze niet verder achterop raken bij de regionale grootmachten. Investerings in infrastructuur vormen het bindweefsel tussen de verschillende regio's en soorten regio's. Investerings in menselijk kapitaal (bijvoorbeeld via het Europees Sociaal Fonds en het Europees Fonds voor aanpassing aan de globalisering) helpen individuen en bedrijven in deze regio's om zich aan te passen aan de veranderende behoeften op de werkplek. Dergelijke beleidsmaatregelen kunnen de risico's van de overconcentratie van economische activiteit in sommige gebieden en de territoriale ontkoppeling in andere beperken.

Aanvullende informatie

Het verslag *European Jobs Monitor 2019: Shifts in the employment structure at regional level* (Europese banenmonitor 2019: verschuivingen in de werkgelegenheidsstructuur op regionaal niveau) is beschikbaar op <http://eurofound.link/ef19036>

Onderzoeksleider: John Hurley

information@eurofound.europa.eu